

Barn- och utbildningsförvaltningen

Dnr BUN 2025/101

Till Barn- och utbildningsnämnden

Handläggare: Per-Erik Lorentzon

Telefon: 0370 – 67 85 90

Email: per-erik.lorentzon@vaggeryd.se

Uppdrag - Se över hur Klevshults skola kan bli mer attraktiv, med syftet att öka antalet elever vid framtida val av skola

Sammanfattning

Den aktuella analysen bekräftar och fördjupar tidigare slutsatser om Klevshults skolas situation. Utredningen visar att skolans utmaningar inte i första hand handlar om bristande attraktivitet i form av profil eller kvalitet, utan om strukturella faktorer som ett mycket begränsat och delvis splittrat elevunderlag. Elevflödena inom området präglas av starka sociala och praktiska mönster: vårdnadshavare väljer i hög grad skolor där barnen kan gå tillsammans med syskon och vänner, och där logistik och pendlingsvägar upplevs enklare.

Analysen visar att Klevshult i dag främst hämtar sina elever från ett av tre postnummerområden, medan barn från de övriga områdena i huvudsak väljer skolor i Toftthaga eller Skillingaryd. Detta mönster återkommer redan i valet av förskola, vilket innebär att underlaget för framtida elevtillströmning till Klevshult successivt försvagas. Därtill pekar befolkningsstatistiken på sjunkande födelsetal, vilket gör det tveksamt om ens hela upptagningsområdet på sikt kan ge ett tillräckligt elevunderlag för att upprätthålla en långsiktigt hållbar verksamhet i Klevshult.

Utredningen visar att det skulle krävas att nästan samtliga barn i upptagningsområdet väljer Klevshult för att skolan ska vara livskraftig över tid. Det framstår inte som realistiskt, eftersom skolvalet i grunden styrs av faktorer som kommunen inte kan påverka genom riktade åtgärder. Alternativ som marknadsföringsinsatser, särskilda skolskjutsvillkor eller organisatoriska förändringar i andra skolor skulle antingen ge begränsad effekt eller stå i konflikt med skollagens och kommunallagens principer. Utöver detta skulle en riktad marknadsföring få negativa effekter för framför allt Toftthagaskolan.

Mot denna bakgrund bedömer förvaltningen att det inte är rimligt att försöka öka Klevshults elevantal genom åtgärder som påverkar vårdnadshavares val. Skollagen anger att vårdnadshavares önskemål om skolplacering ska beaktas, och kommunallagens likställighetsprincip fastslår att kommunens medlemmar ska behandlas lika. Det fortsatta arbetet bör därför inriktas på att respektera vårdnadshavarnas fria val av skola och att skapa likvärdiga förutsättningar för alla skolor, snarare än att försöka styra elevfördelningen mellan dem.

Nämnden behöver därmed välja en annan väg framåt: en strategi som möter de demografiska förändringarna genom att planera för en långsiktigt hållbar skolorganisation, där resurserna används för att skapa likvärdiga förutsättningar för alla elever – oavsett vilken skola de väljer. Det är varken rimligt eller hållbart att försöka påverka skolvalet genom särskilda åtgärder för enskilda enheter.

Kommunens och nämndens ansvar är att säkerställa kvalitet, trygghet och likvärdighet i hela skolväsendet.

Inledning

Diskussionen om Klevshults skola är återkommande. Frågan har prövats flera gånger under de senaste åren, och varje gång har samma problematik identifierats: elevunderlaget är för litet för att långsiktigt bära en egen skolenhet.

Bakgrunden är både demografisk och organisatorisk. Kommunen har flera mindre tätorter, och i takt med förändrade pendlingsmönster och en ökad användning av skolvalet har elevflödena blivit mer splittrade. Det gör att små enheter, som Klevshult, har svårt att samla tillräckligt många elever för att skapa en stabil verksamhet och ett socialt sammanhang som motsvarar vårdnadshavarnas förväntningar.

Tidigare slutsatser

I utredningen om barns skolval (2021) konstaterades att vårdnadshavares beslut att välja bort Klevshult och Åker inte berodde på bristande kvalitet i undervisningen, utan på praktiska och sociala skäl. Framför allt betonades att barnen skulle få möjlighet att gå tillsammans med sina syskon och vänner, vilket upplevdes som viktigare än närhetsprincipen.

(Citat 2021 års utredning): "Det blev praktiskt jobbigt och omständligt att åka till den mindre skolan. Vi valde istället en skola i tätorten, där vårt barn får gå med äldre syskon och med de barn som hen senare kommer att gå vidare tillsammans med."

I utredningen Klevshult–Åker (2022) analyserades specifikt skillnaderna mellan dessa två skolor. Slutsatsen var att båda enheterna hade för små elevunderlag för att långsiktigt kunna skapa en stabil social miljö. Föräldrar beskrev att de ville undvika att barnen blev en del av en alltför liten klass, och i stället valde skolor med större elevgrupper i Skillingaryd eller Tofthaga.

(Citat 2022 års utredning): "Problemet är inte skolornas attraktionskraft i sig, utan att underlaget är för litet och delvis överlappande. Elever och vårdnadshavare söker sig till alternativ där barnen kan bli en del av ett större socialt sammanhang."

I organisationsutredningen för förskola och skola (2024) drogs samma slutsatser. Utöver organisatoriska svårigheter som små skolor ofta möter – exempelvis svårigheter att rekrytera behöriga lärare och sårbarhet vid personalfrånvaro – framhölls det sociala perspektivet. För små elevgrupper ansågs ge barnen en begränsad social miljö, vilket i förlängningen kan påverka både trygghet och måluppfyllelse.

Citat 2024 års utredning): "Små enheter som Klevshult har inte bara svaga organisatoriska förutsättningar. Det lilla elevantalet innebär också att barnen får en mycket begränsad social miljö, vilket påverkar både trygghet och måluppfyllelse."

Konsekvenser av ett litet elevunderlag

De tre tidigare utredningarna, tillsammans med den aktuella analysen, visar att det lilla elevunderlaget i Klevshult inte bara påverkar organisationen, utan också får konsekvenser för elevernas sociala miljö, vårdnadshavarnas val och personalens arbetsvillkor.

För eleverna innebär små grupper att det sociala samspelet blir begränsat. Det kan vara svårare att knyta vänskapsrelationer när det finns få jämnåriga att välja bland. I större skolor finns fler möjligheter att hitta kamrater med liknande intressen, vilket stärker både trivsel och trygghet. Små elevgrupper innebär också att variationen i kunskapsnivåer blir större inom samma klass, vilket gör att undervisningen ofta måste anpassas mycket brett. Detta kan ge goda möjligheter till individualisering, men det finns också en risk att elever inte får den stimulans och det stöd som behövs.

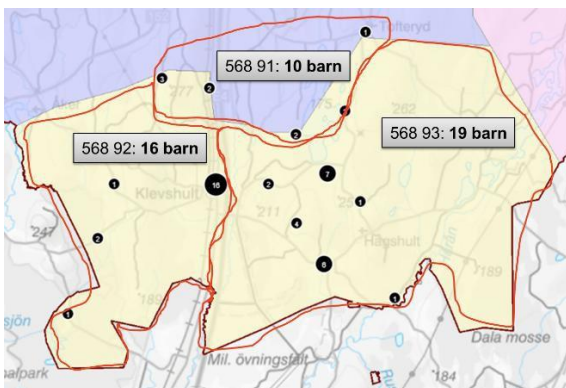
Föräldrar lyfter fram att deras val av skola ofta styrs av sociala och långsiktiga överväganden. Tryggheten för barnen ökar när de kan gå tillsammans med äldre syskon eller vänner som de senare kommer att följa med vidare genom skolsystemet. När dessa möjligheter inte finns i den lokala skolan, väljer många vårdnadshavare i stället större enheter, som i Skillingaryd och Toft Haga. Det sociala sammanhanget framträder därför som en avgörande faktor i vårdnadshavares beslut, men också önskemål om pedagogisk kvalitet spelar en stor roll. Vårdnadshavare efterfrågar behöriga lärare, stabila arbetslag och tillgång till elevhälsa – faktorer som små skolor ofta har svårare att erbjuda på samma nivå som större enheter.

För personalen innebär små enheter både pedagogiska och organisatoriska utmaningar. Arbetslagen blir små och sårbara vid frånvaro, och det finns färre kollegor att samverka med kring undervisning och utveckling. Detta påverkar arbetsmiljön och kan göra det svårare att rekrytera behöriga lärare. Även tillgången till stödfunktioner som elevhälsa, specialpedagoger och ämnesspecifika lokaler (till exempel idrott, slöjd) är ofta mer begränsad i små skolor. Sammantaget innebär detta att små skolor som Klevshult får svårare att erbjuda samma förutsättningar som större enheter.

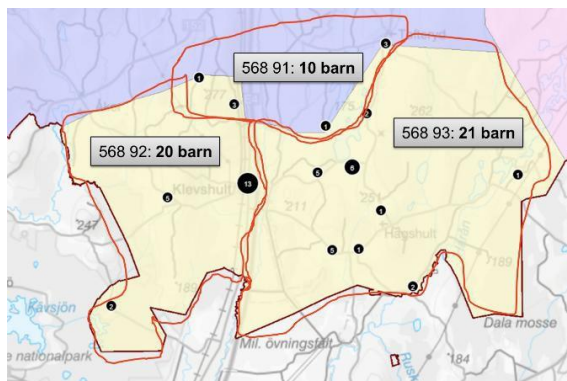
Boende i området

I syfte att utreda och svara på ”hur Klevshults skola kan bli mer attraktiv, med syftet att öka antalet elever vid framtida val av skola” har en djupare analys genomförts för att identifiera målgruppen för olika attraktivitetshöjande insatser. Som metod har förvaltningen utgått från det kommunala upptagningsområdet för Klevshult och därefter genomfört en analys utifrån postnummer för barn och elever födda mellan 2016 och 2024 (se bild).

Födda 2020–2024; Förskola, 45 barn

Födda 2016–2019; Skola F-3, 51 barn

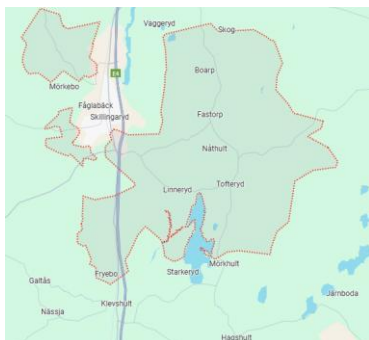

Hur de totalt 96 barnen i området fördelas på postnummer framgår i tabellen nedan:

Postadress	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Totalt
568 91 SKILLINGARYD	1	2	3	4	1	3	2	2	2	20
568 92 SKILLINGARYD	5	2	9	4	3	3	8	1	1	36
568 93 SKILLINGARYD	4	7	5	5	5	2	7	4	1	40
TOTALT	10	11	17	13	9	8	17	7	4	96

Postnummer 568 91 är boende i den norra delen av upptagningsområdet, 568 92 i den västra delen och 568 93 öster om Klevshults samhälle. Kartorna nedan visar de olika postadresserna geografiska täckning (antal barn i kartorna anges endast utifrån Klevshults upptagningsområde).

568 91: 20 barn

568 92: 36 barn

568 93: 40 barn

Elever i skolan åk F-3

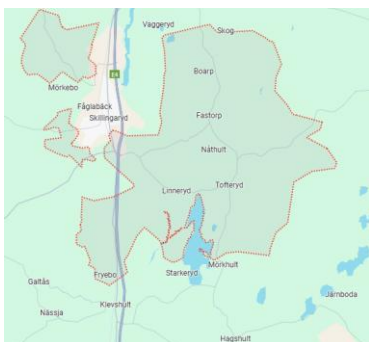
Totalt bor det 51 elever i området som går i grundskolans årskurser F-3. Uppdelningen av eleverna på skolor framgår i tabellen nedan.

Antal elever	Åk F	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Åk F-3
Postadress	2019	2018	2017	2016	Totalt
Klevshults skola		7	2	6	15
56892 SKILLINGARYD		6	1	4	11
56893 SKILLINGARYD		1	1	2	4
Tofthagaskolan	9	7	7	2	25
56891 SKILLINGARYD	3	2	1		6
56892 SKILLINGARYD	1	1			2
56893 SKILLINGARYD	5	4	6	2	17
Annan skola	4	3	2	2	11
56891 SKILLINGARYD	1	1	1	1	4
56892 SKILLINGARYD	3	2	1	1	7
TOTALT	13	17	11	10	51

Kartorna nedan visar de olika postadresserna geografiska täckning (antal barn anges endast utifrån Klevshults upptagningsområde).

568 91: 10 barn

Klevshults skola	0
Tofthagaskolan	6
Annan skola	4

568 92: 20 barn

Klevshults skola	11
Tofthagaskolan	2
Annan skola	7

568 93: 21 barn

Klevshults skola	4
Tofthagaskolan	17
Annan skola	0

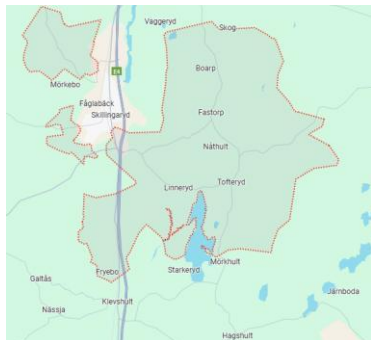
Klevshults skola hämtar sitt elevunderlag i huvudsak från postnummer 568 92 och till viss del från 568 93. Majoriteten av eleverna i området 568 93 väljer Tofthagaskolan. Klevshult har inga elever från området 568 91 som gränsar mot Skillingaryd, vilket ytterligare försvagar underlaget.

Framtida elevunderlag

Slutsatsen från utredning val av förskola och skola var att vårdnadshavare först valde förskola utifrån logistiska skäl, skolvalet följde sedan ett socialt mönster vilket innebär att man väljer skola i samma område som haft förskola. Därför kan man utgå från att de barn som återfinns i förskolan blir det framtida elevunderlaget för skolan. Antal barn i förskolan av de boende i området framgår i tabellen.

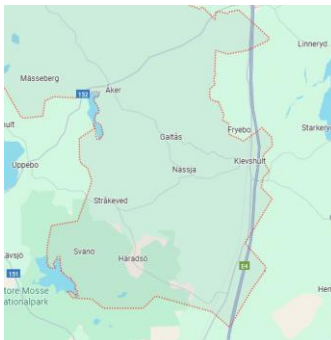
Postadress	2020	2021	2022	2023	2024	Totalt
Klevshult	2	3	7			12
56892 SKILLINGARYD	1	3	6			10
56893 SKILLINGARYD	1		1			2
Tofthaga	4	4	7	5		20
56891 SKILLINGARYD	1	2	2	1		6
56893 SKILLINGARYD	3	2	5	4		14
Ej börjat /Annan	3	1	3	2	4	13
56891 SKILLINGARYD		1		1	2	4
56892 SKILLINGARYD	2		2	1	1	6
56893 SKILLINGARYD	1		1		1	3
TOTALT	9	8	17	7	4	45

568 91: 10 barn

Klevshults skola	0
Tofthagaskolan	6
Annan skola	4

568 92: 16 barn

Klevshults skola	10
Tofthagaskolan	0
Annan skola	6

568 93: 19 barn

Klevshults skola	2
Tofthagaskolan	14
Annan skola	3

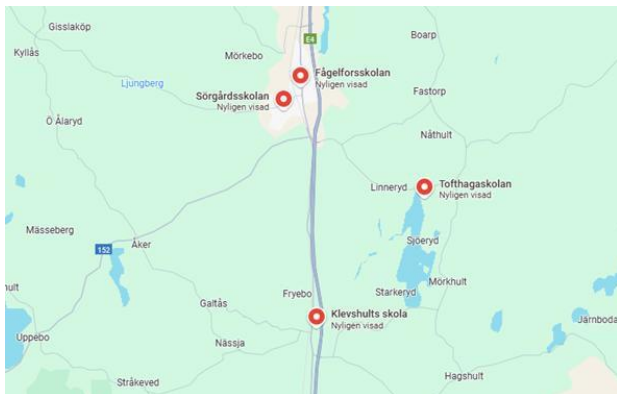
Det framtida elevunderlaget följer samma mönster som det befintliga elevunderlaget. Klevshults förskola har barn i huvudsak från postnummer 568 92 och till viss del från 568 93. Majoriteten av eleverna i området 568 93 väljer förskola i Toftthaga. Klevshult har inga barn från området 568 91.

Noterbart är att det samlade underlaget är lägre i förskoleåldern trots att det innefattar en årgång mer. Detta beror på de lägre födelsetalen från 2023 och framåt vilket även drabbar Klevshults upptagningsområde.

För att Klevshults skola ska kunna bedriva en långsiktigt hållbar verksamhet krävs således att i princip alla barn i upptagningsområdet väljer Klevshult. Detta gäller både förskola och grundskolans årskurser F-3. Kombinationen "klevshult" och "annan skola" är inte tillräcklig.

Slutsats från nulägesanalysen

Sammanställningen visar att det inte i första hand handlar om attraktivitet, utan om elevunderlaget och den sociala miljö som skapas kring det. Att öka antalet elever i Klevshult innebär alltid en motsvarande minskning i Skillingaryd och/eller Tofthaga. Kommunens totala elevantal förändras inte, det blir en intern omfördelning mellan de fyra skolorna som återfinns i den södra delen av kommunen. Placeringen av skolorna och avstånden mellan dem (km) framgår nedan:

Skola	Kl F-3	To F-6	Få F-6	Sö F-6
Kl F-3		12,3	9,1	9,8
To F-6	12,3		7,8	9,0
Få F-6	9,1	7,8		1,3
Sö F-6	9,8	9,0	1,3	

Den aktuella analysen bekräftar de tidigare slutsatserna. Klevshults skola hämtar sitt elevunderlag främst från två postnummerområden, och redan nu väljer många vårdnadshavare i stället andra skolor till sina barn. Underlaget är alltså inte bara litet, utan även delvis splittrat.

För att Klevshult skulle kunna upprätthålla en hållbar verksamhet skulle det krävas att nästan samtliga barn i upptagningsområdet väljer skolan. Det har visat sig svårt att uppnå, eftersom skolvalet styrs av faktorer som syskonplacering, logistik och framför allt barnens sociala sammanhang. Utöver detta skulle kommunen aktivt behöva marknadsföra Klevshults framför Toftthaga vilket förvaltningen inte anser är en lämplig väg att ta.

Ökat elevunderlag för Klevshults skola

För att öka elevunderlaget i Klevshult finns tre vägar att gå.

Den första är att skapa platsbrist i Skillingaryd, till exempel genom att avveckla exempelvis F-3 på Fågelforsskolan. Detta skulle innebära att fler elever anvisas till Klevshult. En sådan åtgärd skulle dock sannolikt möta starka reaktioner från vårdnadshavare och dessutom medföra ökade behov av skolskjuts i riktning Skillingaryd till Klevshult. Det kan också ifrågasättas om det är förenligt med principen om det fria skolvalet att styra elevfördelningen på detta sätt.

Den andra är att försöka stärka Klevshults attraktionskraft genom riktad marknadsföring. Skolans småskalighet, trygghet och närhet kan då lyftas fram som fördelar. En sådan satsning skulle dock kräva ytterligare resurser och sannolikt en egen rektor i Klevshult för att få genomslag. Effekten bedöms ändå bli begränsad, eftersom tidigare utredningar visar att föräldrars val i hög grad styrs av faktorer som socialt sammanhang och praktisk logistik, snarare än av skolans profilering.

Den tredje väg som framförts är att erbjuda skolskjuts till elever som väljer Klevshult, trots att de enligt skollagen och skolskjutsriktlinjer inte har rätt till det. Detta skulle ge Klevshult en särskild fördel gentemot andra skolor, men här uppstår juridiska problem. Rätten till skolskjuts gäller endast den anvisade skolan (skollagen 10 kap. 32 §), och kommunallagen fastslår att alla kommunens medlemmar ska behandlas lika (2 kap. 3 §). Att införa riktad skolskjuts enbart till Klevshult riskerar därför att stå i konflikt med både skollagens princip om det fria skolvalet och kommunallagens likställighetsprincip. Utifrån likställighetsprincipen så måste samtliga elever som har ett annat skolval ges skolskjuts om det erbjuds mot Klevshult. Omfattningen skulle bli över 100 elever i kommunen vilket skulle medföra en dramatisk och omotiverad ökning av skolskjutskostnader. Mot den bakgrunden bedöms detta alternativ inte vara en lämplig eller hållbar väg framåt.

Förvaltningen ser inte att något av de ovanstående alternativen är möjliga, lämpliga eller hållbara att arbeta vidare med.

Samlad bedömning

Den samlade bilden från tidigare utredningar och den aktuella analysen är tydlig: utmaningen för Klevshults skola handlar inte i första hand om attraktivitet, utan om ett litet och delvis överlappande elevunderlag. Detta gör att eleverna inte får samma möjligheter till ett större socialt sammanhang som i de större skolorna, vilket i hög grad påverkar vårdnadshavares val.

Därtill kommer en större demografisk utmaning. Födelseatalen i kommunen minskar, vilket innebär att det totala antalet barn i skolåldern successivt blir lägre. Detta förstärker problematiken, eftersom konkurrensen mellan skolor om ett minskande elevunderlag kommer att öka. Att möta detta genom att rikta särskilda resurser till att stärka en enskild skolas attraktionskraft gentemot andra skulle inte vara en långsiktigt hållbar strategi.

Det vårdnadshavare uttrycker är inte enbart behovet av ett större socialt sammanhang, utan också av trygghet och hög pedagogisk kvalitet. De vill försäkra sig om att barnen får en stabil skolgång med behöriga lärare, fungerande arbetslag och tillgång till en bred elevhälsa. I små skolor är detta svårt att fullt ut säkerställa, eftersom resurserna är mer begränsade och verksamheten blir sårbar vid frånvaro eller personalomsättning. Detta har framkommit i flera tidigare utredningar och undersökningar.

Nämnden behöver därför välja en annan väg framåt: en strategi som möter de demografiska förändringarna genom att planera för en långsiktigt hållbar skolorganisation, där resurserna används för att skapa likvärdiga förutsättningar för alla elever, oavsett vilken skola de väljer.

Det är varken rimligt eller juridiskt hållbart att försöka styra vårdnadshavares skolval genom särskilda åtgärder för enskilda enheter. Skollagen (8 kap. 15 §, 9 kap. 15 §, 10 kap. 30–31 §§) anger att vårdnadshavares önskemål om skolplacering ska beaktas, och kommunallagen (2 kap. 3 §) fastslår att alla kommunmedlemmar ska behandlas lika. Kommunens ansvar är därför att säkerställa likvärdighet och kvalitet i hela skolväsendet, snarare än att skapa konkurrens mellan enskilda skolor.

Skillingaryd 2025-10-05

Per-Erik Lorentzon
Förvaltningschef

Barn och utbildningsförvaltningen,
Vaggeryds kommun